

Reflexiók Csató László vitairatára

Ritkán érheti annál nagyobb öröm a kutatót, mint az, hogy munkája felkelti mások, a szakma érdeklődését, új gondolatokat, eszmecseréket inspirál. Ezzel az örömmel vettük kézbe Csató László vitairatát is. De ahogy mint Csató László is írja: „A cikk végigolvasása után azonban némi hiányérzetünk támadt.” Hiányérzetünk amiatt keletkezett, mert Csató László válaszából arra a következtetésre kellett jutnunk, hogy több tekintetben félreértette cikkünket, azaz nem fejtettük ki eléggé világosan célunkat, módszerünket és eredményünket. E helyütt tehát megpróbáljuk még jobb érthetőségre törekedve összefoglalni mondandónkat.

1. Vizsgálatunkat a hallgatók által beküldött jelentkezési sorrendre alapoztuk. Ezt a hallgató egyértelmű preferenciakinyilvánításának tekintjük, és minden további interpretálás, mérlegelés, kiegészítő szempontok figyelembevétele nélkül dolgoztunk vele. Úgy kívántuk az egyéni preferenciákat figyelembe venni, hogy azok információtartalma ne csökkenjen vagy torzuljon. Ez ugyanúgy legyen igaz az adatok reprezentálására, mint arra, hogy a preferenciák egyenrangúak. Az információelméletben jól ismert propozíció szerint (Jaynes [1963], [2003]): ha egy diszkrét rendszer lehetséges állapotait ismerjük, de azok bekövetkezési valószínűségeit nem, akkor az egyetlen helytálló hipotézis, ha azokat egyenletes eloszlásúnak, azaz azonos valószínűségűnek tételezzük fel. Minden más, így Csató László által javasolt megoldások is mindaddig, amíg nincsenek *a priori* információink, pusztán spekulációnak tekinthetők.

2. Ahogyan ezt a cikkünk elején is említettük, a hallgatók a „lábukkal” szavaznak. Nem állítottuk, hogy egy hallgató csak annak alapján döntene, hogy melyik a „legjobb” intézmény. Egy későbbi kutatásban fogjuk vizsgálni azt, hogy mik alapján választ a hallgató, mégpedig a fogyasztói preferenciák vizsgálatánál már jól bevált logit módszer segítségével.

3. Az így kezelt beérkező adatokból egyszerű, áttekinthető, szinte már plauzibilis módszerekkel hozzuk létre a szakok/karok/egyetemek egyesített preferencia-sorrendjét.

4. A hibafüggvényt is úgy alakítottuk ki, hogy az a természetes szemlélettel összhangban legyen; olyan preferencia-sorrendet keresünk, amely esetében a legkevesebbszer fordul elő, hogy ettől ellentétes sorrendben jelölték meg a hallgatók azokat az intézményeket, ahová jelentkezni szeretnének.

5. Arra törekedtünk, hogy a módszer és eredménye legyen közérthető, jól interpretálható és nem utolsósorban robusztus. E követelményt teljesítését közvetett módon azzal igazoltuk, hogy több, ezen követelményeknek megfelelő módszert is felvonultattunk, amelyek végül teljesen vagy lényegében azonos preferencia-sorrendekre vezettek.

A felvételizőkkel kapcsolatban fontos *gyakorlati* feltételezés, hogy nem minden jelentkező jelöli vagy jelölheti meg az általa legjobbnak gondolt intézményt vagy szakot (lásd a Közgazdasági Szemle jelen számának 1336. oldalán). E ponton Csató László kettős tévedésben van. Egyrészt a preferencia-sorrend nem az intézmények színvonalát tükröző rangsor, hanem a jelentkező összes szempontját egyetlen ordinális skálán megjelenítő tömör kifejeződése. A preferencia-sorrend ez, és minden más, ettől eltérő értelmezés félrevezető. Másrészt fokozott óvatosság szükséges annak feltételezésekor, hogy a preferencia-sorrendeket rejtett érdekek vagy szempontok eltérítik a valós preferenciáktól. Amennyiben a preferencia-sorrendek nem a valós preferenciákat takarják, akkor azok révén a fogyasztói preferenciák nem ismerhetők meg.

A preferencia-sorrendek vizsgálatának megkezdése után mi sem természetesebb, hogy a későbbiekben megpróbáljuk feltárni a preferenciák fontosabb kulturális, társadalmi és gazdasági okait. Ez a szóban forgó szerény tanulmánynál sokkal nagyobb vállalkozás, amelyben minden eszmecsere, együttműködésre nyitottak vagyunk.

Végezetül elkerülhetetlen szót ejteni Csató László vitairata és vitatott munkánk bibliográfiájáról. Csató László tekintélyes irodalomjegyzéket vonultat fel, bár ebből az irodalomjegyzékből úgy látszik, mintha nem venne tudomást a kritizált kutatás hazai szakirodalmi előzményeiről, miközben hiányolja lényegében *az összes* külföldi előzmény felvonultatását. Ezért személyesen neki nem tennénk szemrehányást, mert nemrég kezdtünk el egy kutatást, amelynek kisebb mintán már megerősített hipotézise, hogy a magyar közgazdaság-tudományi szerzők életkorának csökkenésével összefüggésben csökken a magyar, illetve magyar nyelvű források aránya cikkeik irodalomjegyzékében – azaz a fiatalabb magyar szerzők számára a hazai publikációk sokszor csak másodlagos fontosságúak. Ennek sokféle oka lehet, de talán szerepet játszik benne egy, a magyarországi közgazdaság-tudomány elszigeteltségére és elmaradottságára vonatkozó implicit feltételezés.

Avery és szerzőtársai [2013] valóban úttörő jelentőségű tanulmányának előzményét – *Avery és szerzőtársai* [2004] kutatási jelentést – mostani cikkünk előtt már évekkel korábban *Török* [2006] bemutatta, kitérve arra is, hogy az Averyék által használt páros összehasonlítás logikája a sakkversenyzők rangsorolásához használt Élő-pontrendszer alap gondolatára épül.

Csató László elemzéséből kiderül, hogy a páros összehasonlítás mátrixok elméletének alapos ismerője. Ugyanakkor nem mindig vagyunk bizonyosak abban, hogy a hivatkozás az olvasó támogatását szolgálja, nem pedig, mint sajnos egyes szerzőknél tapasztalható, egyéb célokat. Saját munkánk során a hivatkozások válogatásánál az Occam borotvája elvnek megfelelően jártunk el. Nem hivatkozunk semmit, ami nem szükséges, nem segíti közvetlenül a megértést, a téma kifejtését. Ezért nem idéztük

a téma olyan eredményes magyar művelőit, akiknek munkásságát nagyra tartjuk, mint Rapcsák Tamás, Rózsa Pál vagy Farkas András. Ugyancsak nem említettük a szakterület alapítóját, Thomas L. Saaty-t, vagy Peter Lancastert, akik nélkül nem lehet teljes egy komoly áttekintő tanulmány. Azért is emeltük ki e nagyra becsült szerzőket, megragadva az alkalmat, mert Csató László mellőzi az említésüket.

Hivatkozások

- ARROW, K. J. [1950]: A Difficulty in the Concept of Social Welfare. *Journal of Political Economy*, Vol. 58. No. 4. 328–346. o.
- AVERY, C.–GLICKMAN, M.–HOXBY, C.–METRICK, A. [2004]: A revealed preference ranking of U.S. colleges and universities. National Bureau of Economic Research Working Paper, No. 10803.
- AVERY, C.–GLICKMAN, M.–HOXBY, C.–METRICK, A. [2013]: A revealed preference ranking of U.S. colleges and universities. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 128. No. 1. 425–467. o.
- JAYNES, E. T. [1963]: Information Theory and Statistical Mechanics. Megjelent: *Ford, K.* (szerk.): *Statistical Physics*. Benjamin, New York, 181–218. o.
- JAYNES, E. T. [2003]: *Probability Theory: The Logic of Science*. Cambridge University Press, ISBN 0-521-59271-2.
- TÖRÖK ÁDÁM [2006]: Az európai felsőoktatás versenyképessége és a lisszaboni célkitűzések. Mennyire hihetünk a nemzetközi rangsoroknak? *Közgazdasági Szemle*, 53. évf. 4. sz. 310–329. o.

Telcs András–Kosztján Zsolt Tibor–Török Ádám

Telcs András, Pannon Egyetem Kvantitatív Módszerek Tanszék.

Kosztján Zsolt Tibor, Pannon Egyetem Kvantitatív Módszerek Tanszék.

Török Ádám, Pannon Egyetem Közgazdaságtan Tanszék, BME Közgazdaságtan Tanszék, MTA–PE Regionális Innovációs és Fejlesztési Hálózati Kutatócsoport.